

B

Bulletin Společnosti
Otokara Březiny

Jaroměřice
nad Rokytnou

Září 2026

číslo 88

Chvilé slávy / Otokar Březina	3
Svědectví Heleny Čapkové / Jiří Poláček	5
Na průsečíku cest / Vlasta Urbánková	9
Moji přátelé v Tasově / František Dvořáček	18
Jubileum Ludmily Klukanové	22
Setkání v Bílkově vile aneb Co se chystá / Petr Kopejska	23
Poeziomat v Jaroměřicích bude! / Lenka Štraubová	25
Chystá se třetí ročník soutěže Jak znáš Otokara Březinu	26
Fotografie Romana Bednáře a kresby Jana Chlubny v Muzeu Otokara Březiny / Veronika Zlatušková	27
Poděkování našim dárcům	29
Program zářijového setkání SOB	30
Pozvánky	31

■ Z TVORBY OTOKARA BŘEZINY

Chvíle slávy jsem měl, kdy duše volná v majestátu svém
nad staletími se vznáší světelným, vířícím cyklonem,
odvěké vegetace rozmetá, a hospodář na nivách času,
v červenci pohledu svého nechává zrátí nová bohatství klasů.

A když naplněn úrodou hořel můj dvůr, o kráse ohně jsem pěl,
o paláci snů, jenž tisícem věží až do hvězd se potápěl;
a když i ten hořel a ironický vítr kolem mne šuměl,
bez výkřiku bolesti zpívat i mlčet jsem uměl.

Zem krásnou, jak nikdy nebyla po celé věky, co její let
v temnotách prostorů víří, snů mých mi ukázal květ;
viděl jsem průvody gigantských jar, v záři jich pochodní slunce
se tměla,
tisíce pozemských jar do vozu svého zapřažených měla.

Viděl jsem léta královská ulehat na lože purpurné nádhery,
ukolébaná zpěvnými večery, harf delikátními údery,
měsíčné noci v kouzelných parcích paní, lásky opojná vinobraní
a pod hvězdami rozjitřenými rozkoše nejsladších umírání.

Zahrady zimní viděl jsem, haluze rozkvetlé v křišťály,
jak právě rozžaté lustry ještě se houpaly, duhami zahrály;
jak ledové palmy na oknech tajemství, mrazivým světlem ozářené,
a jako zahrady kosmu přiblížené, rozjiskřené a otevřené.

Však viděl jsem také zem bolestnou, jak byla od věků,
v úsměvu hořkém hovořící k člověku, zrak teskný zhroužený v daleku;
zem jednu z nejchudších mezi svými sestrami ve vesmíru,
na moři ticha ostrov, jenž mimo smrt nepoznal míru.

V oblacích času jsem blesky zřel jak apokalypsy ohnivé písmeny,
césarův pokyn otrokům, krví jak růžemi kvetoucí arény,
zrak muže, pýchu a vůli země, tvrdý bojem, zlomený vítězstvími,
zrak ženy, rozkoš země, s pohledy vyčítavými, toužícími.

A na všechnu slávu svého snu, nádheru noci plamenné,
zapomenul jsem při pohledu na bratří svých ruce zemdlené,
krvavé, hněvem sevřené a v smíchu moře rozvlněného
přerážené údery vesel, když se chytaly člunu přeplněného.

Řinčení mystických okovů zahřmělo ve snění mém
a v jeho taktu odvěkém hudbu milionů srdcí uslyšel jsem,
milionů srdcí jak hvězdy od sebe vzdálených, odcizených,
po sobě tajemně toužících a v mrazivé soumraky pohřížených.

Na prahu bratří usedal jsem, záhadný cizinec, podvečer,
a v dalekém šumění vod a v písni větrů a zářících sfér
o práci země a světě, jenž v hlubinách lásky se přede mnou šeril,
k útěše bratří jsem zpíval, šťasten z úsměvu jejich, a věřil.

*Prolog sbírky Ruce, Básnické spisy (eds. Tereza Nováková, Jiří Flaišman
a Michal Kosák, vydal Ústav pro českou literaturu AV ČR, Nadační fond
Česká knižnice a Host, Praha–Brno 2021, s. 177–178)*

Svědectví Heleny Čapkové

Počátkem roku 2026 – konkrétně ve středu 28. ledna – uplynulo sto čtyřicet let od narození Heleny Čapkové, sestry slavných bratrů Čapků. Narodila se v Hronově otci MUDr. Antonínu Čapkovi a matce Boženě Čapkové (23. března 1887 se tu narodil též Josef Čapek). Rodina žila v Malých Svatoňovicích, kde se 9. ledna 1890 narodil Karel Čapek, a poté se přestěhovala do nedaleké Úpice. Helena zde absolvovala dívčí obecnou školu a pak s pauzou brněnskou Vesnu. V Brně se 19. listopadu 1904 provdala za JUDr. Františka Koželuhu, s nímž měla dcery Evu a Helenu. Kromě Brna v létě pobývala v Bílovicích nad Svitavou.

Po manželově smrti (zemřel 13. července 1926 ve věku třiapadesáti let) strávila jistý čas v Paříži, kde se seznámila s diplomatem a básníkem Josefem Palivcem, za něhož se 25. října 1930 provdala. Ve třicátých letech s ním bydlela v Praze, v roce 1933 však koupila statek v Prohořském Hrádku na Karlovarsku a v něm žila více než v Praze. V říjnu 1938 tento statek zabrali Němci. Následovala krušná léta: na konci roku 1938 Helenu Čapkovou zasáhla smrt bratra Karla a o necelý rok později zatčení druhého bratra Josefa, který celou válku prožil v koncentračních táborech, a rovněž uvěznění manžela Josefa Palivce.

Po skončení druhé světové války se pustila do obnovy zmíněného statku, který však byl v roce 1948 bez náhrady znárodněn, navíc Palivec byl novým režimem opět uvězněn a propuštěn až v roce 1959. Manželé mohli spolu být už jen krátce, neboť Helena Čapková 27. listopadu 1961 v Praze zemřela; Palivec ji následoval až 30. ledna 1975.

Její osobnost a životní cestu přibližují – vedle malé monografie Aleše Fetterse *Osudu navzdory. Život a dílo Heleny Čapkové* (2008) – její dopisy či listy, které jí byly adresovány. Jsou otištěny v souborech

Helena Čapková s Josefem Palivcem. Foto archiv Společnosti bratří Čapků

Karel Čapek: *Korespondence I* (1993), *Přijatá korespondence* (2000, jde o listy určené Karlu Čapkoví), Karel Čapek: *Dopisy a vzkazy* (2025) a Josef Čapek: *V dokonalé oddanosti Váš* (2025).

Obecně není příliš známo, že sestra bratří Čapků byla také literárně činná. Na jaře 1920 vydala autobiografickou prózu nazvanou *Malé děvče*, v níž zachytila život své rodiny v Úpici. V lednu 1922 k ní přidala knížku s názvem *Kolébka*, kterou vytěžila opět z vlastního života: tentokrát zde zobrazila radostné i bolestné mateřství. V rozsáhlejší próze pojmenované *O živé lásce* a vydané roku 1924 ztvárnila příběh matky a jejích dětí – tří dcer a syna. Mimoto Pohádkou o babiččině zástěře přispěla do třetí části souboru *Nuše pohádek* (1920), který redigoval Karel Čapek.

Jestliže dnes už řada lidí tato díla nezná, o vzpomínkové knize *Moji milí bratři* to neplatí. Helena Čapková ji začala psát již za nacistické okupace, ale jejího prvního vydání v roce 1962 se nedožila. Poté tato cenná kniha vyšla v letech 1966 a 1986 (potřetí v rozšířené podobě), stále však existují knižně nevydané části. Jedna kapitola je věnována Otokaru Březinovi. Helena Čapková v ní vzpomíná na rok 1924, kdy Březinu navštívila s bratrem Karlem v Jaroměřicích nad Rokytnou:

„Neohlášení předem, osobně neznámí – jaký ostych jsme oba cítili při čekání v hostinci, než Mistr odpověděl na naše vizitky po poslovi, že nás očekává, a s radostí!

A pak nevšední zážitek, fascinace, ba duševní hypnóza, když se před námi rozezvučel zázračný nástroj lidského ducha. Něco jako by se kladlo na víčka, oči přestávaly vidět a zněl jen tichý, nenaléhavý hlas velkého básníka. Pohyby jeho překrásných rukou viděli jsme jen jakoby ve snu. [...]

Před oslněnýma očima modeloval nám několika pohyby dlaní a prstů břehy moří a písčitých dun, třebaže tam sotva kdy byl, a zapaměti recitoval hexametry Odyssey v originále a hned ve vlastním překladu. Co pěkných míst nám jen nakreslil a přednesl! Nejmilejší bylo mu koupání Nausiky při břehu mořském s družkami-pradlenami. Řečí svých prstů, tak duchovních, doprovázel a zdůrazňoval antický kouzelný svět. Ó, proč nejsme Řeky ani Římany? Žili v kráse, i když válčili; ale my válčíme, abychom byli poraženi, a vítězíme jen pro jalová vítězství. Spíme, abychom se do šedivého světa probudili, a bdíme, abychom zas chtěli únavou spát. Jsou v nás krásné síly, a přec je promrháváme na preludy tak materiálně všední. Nač vyvolávat potom obrazy duchovního bytí, není-li možno dosáhnout a jejich účinné a zřejmé, průkazné viditelnosti, takové, aby lákala k jejich následování?

Asi v tom smyslu mluvil Mistr; byla v tom pokora a sebeobviňování, protože sám už netvořil; hotový lijavec skepticky pochybovačných slov. Chválíme, velebíme, podivujeme se a zatracujeme, ale neodvažujeme se pokusit o zpodobení nejniternější krásy, řekl.“

Autorka pak popisuje další průběh návštěvy, při níž jí Březina pochválil její knížky (chválu zopakoval v dopisu napsaném 2. ledna 1925, ale měl i připomínky). Zmiňuje též další návštěvu, debaty a přivezené dárky i později darované křeslo se stolní lampou. Nepomíná ani Karlovy březinovské články a portréty, přičemž charakterizuje jeho chápání Březinovy osobnosti a tvorby i odlišnost jeho tvůrčího naturelu:

„Bytost Březinova mu byla velkým symbolem niterné krásy, sotva však se před ním zas otevřely dveře vedoucí do kypícího skutečna, tu se mu zazdalo, že vlastní a Josefova práce se jim už tlačí do rukou. A že na zemi není místo, kde by nebylo všedních dní a na vše zas neusedal vyplašený denní prach.“

Jiří Poláček

(autor je literární historik)

Vlasta Urbánková: Na průsečíku cest

Před devadesáti lety se narodila zakladatelka Společnosti Anny Pammrové Vlasta Urbánková (29. dubna 1936 až 11. října 1923). Svůj příspěvek na sympoziu *Otokar Březina a současnost* (1995) nazvala *Na průsečíku cest* (Aktuální poselství korespondence Anny Pammrové s rodinou Havlových). Protínají se v něm skutečné i pomyslné cesty tří spisovatelů: do blízkosti Anny Pammrové na samotě nedaleko Žďárce u Tišnova se v roce 1908 dostala rodina Havlova a později jako chlapec i Václav Havel, jehož nedožití devadesátiny letos rovněž vzpomeneme. Třetí osobností na průsečíku cest byl Otokar Březina, který Pammrovou na její samotě navštívil v letech 1927 a 1928.

Jestliže jedním z nejmocnějších pilířů básnické velikosti Otokara Březiny je nadčasovost, pak styčných bodů mezi jeho dílem a současností se nedopočítáme. Jako příklad může posloužit aktuální průnik básnickovy myšlenky o dávné touze člověka „dotknout se hvězd“ do současných diskusí a polemik o tom, nakolik všeobecný a zejména technický pokrok ničí přirozený řád světa. Jestliže Březinův „jasný člověk tajuplný [...] nad prostorem vítěz [...] usedne ve své tajemné radě mezi knížata kosmu“ a je natolik silný, že „promění zemi od pólu k pólu“, pak i tento symbolický představitel vítězství lidského ducha a energie se sklání v pokoře nad „tajemstvím bolesti, smrti a znovuzrození“,¹ nad

1 Zika, Josef: *Otokar Březina*, Praha 1970, s. 229.

tajemstvím přírody a jejích zákonitostí, jejichž nerespektování se může stát člověku osudným. Tato básníkova vize, vyrostlá takřka před sto lety z atmosféry podobně křečovitě, nepřehledné a obavy budící stejně jako naše současnost, nalézá odezvu u mnohých, kterým leží budoucnost přetechnizované společnosti na srdci.

Zcela v tomto duchu promluvil i prezident Václav Havel v únoru 1995 po návštěvě jaderné elektrárny v Dukovanech na setkání s občany v Třebíči. Přijel tam po krátkém zastavení u hrobu Otokara Březiny na jaroměřickém hřbitově a i tento pouze letný dotyk s básníkovým duchovním odkazem se promítl do jeho úvahy o nutnosti pokory před tajemstvím přírody. V této souvislosti hovořil o Březinovi jako o básníkovi, „který se celým životním dílem pokoušel dotýkat tajemství vesmíru, tajemství bytí, tajemství života. Byl to básník s jakýmsi pokorným vztahem k veškerenstvu.“² Své zamyšlení zakončil výzvou: „Přál bych nám všem, abychom se citlivě a s pokorou dotýkali tajemství přírody, je to v našem vlastním zájmu.“³

To, že se v aktuální situaci a ve víceméně improvizovaném prezidentově projevu setkaly obdobné názory dvou duchovně si blízkých osobností, je docela přirozené. Kromě toho to však může být impuls k odkrytí dalších souvislostí.

Pokorný vztah ke všemu živému, naděje, že se člověk morálně i fyzicky obrodí především přilnutím k přírodě a tím, že bude místo otročení civilizaci dbát jejích zákonů, předznamenaly celoživotní úsilí Březinovy dlouholeté korespondenční přítelkyně Anny Pammrové. Tento přátelský vztah byl stejně výjimečný, jako byli jeho protagonisté. Dopisovali si takřka čtyřicet let, osobně se však setkali ani ne desetkrát. Poslední tři setkání se uskutečnila těsně před básníkovou smrtí mezi lety 1925 a 1928, druhé a třetí v dlouholetém osamělém bydlišti Anny Pammrové poblíž Žďárce u Tišnova.

2 *Bulletin Společnosti Otokara Březiny* 12, Jaroměřice nad Rokytnou 1994, s. 3.

3 Tamtéž.

Domek Anny Pammrové na lesní samotě.
Perokresba Pavel Adamec

Když ji zde básník navštívil poprvé – bylo to roku 1927 –, žila ve své „poustevně“ již takřka třicet let. Celých dvacet roků pak stála v sousedství jejího obydlí rozlehlá dřevěná vila, kterou zde v roce 1908 postavil jako letní sídlo pro svou rodinu inženýr Václav Havel, jenž proslul jako stavitel pražské Lucerny. Dřevěné omítané stavení sloužilo rodině Havlových padesát let. Z toho třicet sedm let byla Pammrová nejen jejich sousedkou, ale postupem doby se stala přítelkyní a důvěrnicí manželky Václava Havla Emilie Havlové a blízké přátelství ji spojovalo nejen s budovatelem Havlova, jak se letní vile záhy začalo říkat, ale i s jeho syny Milošem a Václavem, otcem našeho prezidenta.

Právě v jeho rukopisných poznámkách z roku 1979 se objevuje zmínka o Březinově návštěvě u Pammrové a v jejich závěru také cenná informace o jeho synech Václavu a Ivanovi, kteří chodili za války do obecné školy ve Žďárci a kteří rádi navštěvovali staříčkou paní Pammrovou. V září 1945 se pak celá rodina zúčastnila jejího pohřbu.

To je důkaz, že se cesty, nebo alespoň stopy tři výrazně duchovně orientovaných osobností – Otokara Březiny, Anny Pammrové i prezidenta Václava Havla – setkaly, a to na prahu Vysočiny, poblíž starobylého města Tišnova.

Jedná se jistě o víc než o to, že chodili – i když v různých časových pásmech – po stejných místech. Byly tu vzájemné osobní i zprostředkované vazby, především korespondenční. Anna Pammrová si dopisovala kromě Otokara Březiny s řadou lidí, a byli mezi nimi i členové rodiny Havlových. Vnuci budovatele Havlova Václav a Ivan (narození 1936, 1938) se setkali se starou paní ze sousedství jako děti, hlouběji ji mohli poznat až v dospělosti. Byly tu vzpomínky pamětníků, dopisy i její publikované literární projevy – novinové články a knihy. Tak bylo možné získat i poměrně výraznou představu o tom, jaký na ni měl vliv Otokar Březina, mohli se seznámit s jeho myšlenkami, jak jí je sděloval v dopisech. Žili tedy v atmosféře Březinovou osobností i duchem výrazně ovlivněné. Mnohé z jeho představ i cílů je oslovilo. Lidé podobné vnitřní orientace se vzájemně přitahují a jejich cesty se dotýkají a kříží, i když se jedná často až o souznění s myšlenkovým dědictvím.

Prezident Havel se přihlásil k Březinově pokoře právě ve chvíli, kdy chtěl upozornit na nebezpečí přílišného důrazu kladeného pouze na lidské poznání, jež se bez pokory může obrátit proti člověku samotnému.

K průsečíku těchto dvou myšlenkových cest se blíží i názory Pammrové, která je svým osudem spojena s básníkem a částečně i s Václavem Havlem. V obou případech byla spojujícím poutem korespondence. Prezident Havel si pochopitelně s Pammrovou, které bylo v době jeho narození 76 let, nedopisoval. Existuje ale obsáhlý korespondenční soubor obsahující dopisy žďárecké samotářky s dvěma generacemi rodiny Havlových, reprezentovanými především prarodiči a otcem našeho prezidenta.

Na tento soubor poprvé upozornil Petr Holman ve statí Březina očima Pammrové, která vyšla roku 1992. Podle jeho informace byly *Dopisy*

Havlov. Perokresba Pavel Adamec

Anny Pammrové rodině Havlových plánovány jako 80. číslo samizdatové Edice Expedice na rok 1979, vyšly však mimo edici – bez vnočení – v dubnu 1982.⁴

Podrobná charakteristika korespondenčního souboru z pera Josefa Karoly se stala součástí letního čísla 26. ročníku regionálního vlastivědného časopisu *Tišnovsko*, které bylo věnováno vzpomínkám na Annu Pammrovou v souvislosti s padesátým výročím jejího úmrtí. V současné době je tento výbor dopisů uložen v samizdatovém fondu Národní knihovny v pražském Klementinu.

4 Holman, Petr: Březina očima Pammrové. (*Nad meditacemi věků. Sborník k 110. výročí narození Josefa Kratochvila*), MU, Brno 1992, s. 124.

Dopisy jsou uvedeny dvěma předmluvami, o něž se můžeme opřít, hledáme-li nové pohledy na Annu Pammrovou. Autor první z nich Ivan Havel hodnotí zřejmě neobjektivněji její nevšední osud nejen v roli přítelkyně básníka. Akcentuje její výlučnost nikoli ve smyslu extrémnosti nebo extravagantnosti, ale z hlediska jejího odmítání civilizace, jejíž kritika nabyla nejvyšší aktuálnosti právě v současné době.

Ivan Havel také zdůrazňuje význam korespondence jako důležitého historického pramene: „Avšak právě z oněch zdánlivě podružných reálií a všedních problémů tu a tam (mnohdy v nečekaných místech, prolutých hlubšími postřehy o přírodě, morálce, politice či okultismu) na nás bezprostředně dýchne čas a prostor, ve kterém pisatelka žila.“⁵

Autorem druhé předmluvy je prezidentův otec, který jí dal název „Jak jsem znal paní Annu Pammrovou“. Vzpomíná, že ji znal od svých jedenácti let a pravidelně se s ní vídal každé léto vyjma roků 1917–1921, kdy rodina pro neshody se správcem Havlova na Moravu nejezdila. Právě v té době byl písemný styk nejčilejší.⁶

Pokud zaměříme pozornost na dopisy, které nemají jednoznačně praktický ráz, zjistíme, že se mezi svéráznou myslitelkou a rodinou Havlových vytvořil hluboce lidský vztah. Důkazem toho byla všestranná pomoc, kterou jí poskytovali v mimořádně těžkých situacích – především v době 1. světové války. Ta byla pro ni dvojnásob tíživá, protože ji těsně před vypuknutím neočekávaně opustil syn František, s nímž se už nikdy nesetkala. Byla tu i značná materiální pomoc při stavbě zděného domku dokončené roku 1922, na kterou přispěl i Otokar Březina.

Je však třeba vzít v úvahu i druhý rozměr tohoto vztahu. Havlovi totiž – jako jedni z mála z jejího okolí – dokázali zhodnotit vnitřní bohatství výjimečné ženy a vyjádřili podobně jako Březina, že nepochopení současníků pramenilo z toho, že svými názory daleko předběhla dobu.

5 Havel, Ivan: *Anna Pammrová: Dopisy*, samizdat 1983, s. 6.

6 Tamtéž, s. 9–10.

Dům Anny Pammrové (vlevo) v blízkosti Žďárce. Perokresba Pavel Adamec

Oceňovali její vzdělanost, široký všeobecný přehled, stranou nezůstávala její činnost literární, a pozitivně hodnotili také její jazykové znalosti.

Duchovní rozměr její osobnosti poznal zejména zakladatel Havlova inženýr Václav Havel, který ji kromě Otokara Březiny a Jána Maliarika nejvíc myšlenkově ovlivnil [...]. Anna naopak vyzdvihla jeho profesionální dokonalost, například v souvislosti s otevřením Lucerny, o níž mu psala jako o „neobyčejném pomníku umění stavitelského“. Když stavitel Václav Havel v září 1921 zemřel, psala Pammrová vdově po něm jako o neobyčejném člověku, který „závěr svého žití věnoval cílům nadpozemským“.⁷

⁷ Tamtéž, s. 216.

Nejvíce dopisů – téměř padesát – adresovala Pammrová v průběhu 1. světové války a po ní Emilii Havlové. Kromě důkazů o přátelství obou tak odlišných žen přinášejí autentická svědectví o útrapách, které sužovaly venkovské obyvatelstvo ve válečných letech, a také o složité a často nepřehledné situaci těsně po válce. Události nepříjemné i bouřlivé komentovala Pammrová často se sobě vlastní ironickou nadsázkou.

„Loučíme se již čtvrtým krvavým rokem a holubice míru dosud zavřena v kurníku spekulantů válečných.“

„Všichni ti váleční hrdinové, kteří jsou velikášstvím zasaženi, bývají zbabělci.“

„S povděkem vzpomínám na pana inženýra, že mi poskytl tabák – musela bych zmrznout i při zaplaceném dříví, ani omastku bych neměla, snad ani chleba.“

„Žiju obklopena lesem, ale trpím zimou.“

Se strachem myslela na vojenské hlídky, které rekvírovaly potraviny. Psala paní Havlové, že ve Vratislávce stará babička při domovní prohlídce strachem zemřela.

Dva roky po válce vysoce ocenila, co pro ni Havlovi udělali: „S vděčnou upřímností vzpomínám ... všech, kdo prokázali mi dobrodiní a zmírnili zoufalé mé poměry. Také k Vám, vzácná, dobrá paní, zalétají mé myšlenky s poděkováním největším.“⁸

Zmínka o zoufalých poměrech nebyla nadsazená; Anna, která neměla kromě asi 150 korun vdovské penze žádný příjem, by válku bez pomoci Havlových snad ani nepřežila. Také poslední dopis, který paní Havlové napsala těsně před její smrtí roku 1926, končil: „Vroucně oddaná, vděčná Anna Pammrová.“

Spontánní vztah i k mladší generaci Havlových vyvrací dosti rozšířený názor o Annině uzavřenosti vůči lidem, zejména mladším. Oba synové

8 Tamtéž, s. 171.

Václava a Emilie Havlových Václav a Miloš byli v jejím domě častými hosty, vodili za ní i svoje přátele, zejména cizince, protože s nimi mohla hovořit jejich jazykem. Posílali jí pozdravy ze svých domácích i zahraničních cest a v korespondenčním souboru je zachováno šest dopisů, kterými Pammrová reagovala na prokazovaný zájem a pozornost. Panu inženýru Václavu Havlovi ml. psala roku 1923: „Naše kultivovaná, školou preparovaná mluva – na vzdušné fráze sice bohatá – postrádá patřičného slova, jímž plně tlumočila bych vděčnost za opětovnou blaživou pozornost vůči mně, odlišné, nespolečenské osobě. Teprve podáním ruky při shledáním příštím snad bude mi možno vyjádřit moji dávnou mlčenlivou sympatii k Vám. Opravdovost v citech, ryzost úmyslů projevuje se lépe beze slov.“⁹

Motiv mlčení, kterým je možné vyjádřit více než plochými slovy, opakoval se často v Březinových dopisech. Podobnou atmosféru lze vycítit i z dopisů určených sousedům a přátelům z Havlova. Korespondence s Otokarem Březinou i dvěma generacemi rodiny Havlových obohatila vnitřně především ty, kteří do ní bezprostředně vstupovali. Je však velkým přínosem i pro současníky, kteří nacházejí v těchto dopisech odpověď na mnohou aktuální otázku a také plastický obraz doby a prostředí, v nichž vznikly.

Ze sborníku Otokar Březina a současnost. Materiály ze sympozia konaného v Jaroměřicích nad Rokytnou 21.–22. října 1995 (ed. Petr Holman, vydalo nakladatelství FIBOX, Třebíč 1996, s. 161–165) vybrala Helena Stejskalová, členka výboru SOB a průvodkyně v Muzeu Otokara Březiny.

Příspěvek místy redakčně upravujeme. Citované dopisy rodině Havlových jsou v současnosti již dostupné v knize Anna Pammrová: Dopisy, která vyšla i se zmíněnými předmluvami Ivana Havla a jeho otce Václava M. Havla a s ediční poznámkou Ladislava Soldána péčí Společnosti Anny Pammrové v Tišnově v roce 2009 s perokresbami Pavla Adamce. Za jejich poskytnutí a laskavé svolení s reprodukcí děkujeme paní Ludmile Adamcové.

9 Tamtéž, s. 232.

Moji přátelé v Tasově

Demlovi *Moji přátelé* vyšli letos již podvacáté, avšak s ilustracemi Lidmily Anny Dohnalové a s pozdní básní Jmélí poprvé. Knihu, kterou připravil Pavel Kryštof Novák, vydalo s doslovem Marka Orko Váchy a ediční poznámkou Daniely Iwashity nakladatelství Motýlek v Moravských Budějovicích. Slavností mše a uvedení knihy proběhly v den básníkůvých 148. narozenin.

Tasovský barokní kostel sv. Petra a Pavla byl 20. srpna zaplněn. Mši svatou za básníka a kněze Jakuba Demla sloužil a knize nakonec požehnal jeho bratr ve víře i poezii Marek Orko Vácha společně s tasovským farářem Petrem Balátem.

Marek Orko Vácha uvedl své kázání mottem *Mých přátel*: „Tázal jsem se květin, kde myšlenky jejich jsou nejzdravější. / A odpověděly: Na hrobech! / I optal jsem se rychle, kde se jim nejlépe odpočívá. / A odpověděly: Na oltáři!“ Dále se zamýšlel nad Demlovou nesnadnou

Lidmila Anna Dohnalová.
Foto Jan Sucharda

životní cestou: „Často se hádal s celým světem, ale žil svoji svatost vlastním specifickým způsobem.“ V souvislosti s Demlem připomněl i svatého Františka, který bratrsky a s velkou upřímností miloval přírodu, všechny její obyvatele. „Deml nás učí vidět věci jinak. Květiny jsou sestry, naše sourozenectví je dáno společným otcem, Bohem, Otcem, Stvořitelem přírody.“

Ve svém doslovu i během pozdější besedy v tasovské sokolovně pater Marek Orko Vácha připomněl, že Jakub Deml všechny květiny z knihy *Moji přátelé* dobře znal a přesně věděl, kdy která kvete a jak se používá. Tento přírodní cyklus dal v knize do souvislosti s událostmi církevního roku a liturgickými obdobími.

Nové vydání Mých přátel. Foto Jan Sucharda

Vydavatel a pořadatel knihy Pavel Kryštof Novák vzpomínal na peripetie jejího vzniku, vděčně připomněl pomoc někdejšího představeného české dominikánské provincie Lukáše Jana Fošuma i harmonickou spolupráci s grafičkou Drahomírou Dohnalovou.

Editorka básnickovy korespondence Daniela Iwashita hovořila o tom, jak se sbírka od prvních rukopisů z roku 1909 až do těch posledních z roku 1959 rozrůstala v cyklech, které připomínají růst stromu: „*Moji přátelé* vypadali jinak, když je básník vydal v roce 1910 ve staroříšském sborníku *Studium*, jinak, když vyšli knižně v roce 1913 a 1917 i později. Poslední básně jako Koniklec, Silenka a Ledové květy již nemohly za básníkova života vyjít, a tak je vkládal do dopisů důvěryhodným přátelům, aby je v opisech uchovali.“ Při nedávném průzkumu básnickových rukopisů v nepopsané části Demlova fondu v LA PNP se nicméně ukázalo, že k *Mým přátelům* pravděpodobně patří i báseň v próze Jmélí, která je do knihy nyní zařazena poprvé.

Malířka Lidmila Anna Dohnalová pracovala na ilustracích (celkem 83 obrazů květín, několika stromů a hub) řadu let. V popředí obrazu je vždy květina a na pozadí Tasov nebo jeho okolí: kromě usedlostí a kostelní věže jsou to pohledy na řeku Oslavu nebo do krajiny poseté balvany a prostoupené remízky.

Zaplňená tasovská sokolovna při uvedení knihy. Dramaturgyně ČRo Brno Alena Blažejovská (v popředí) událost zaznamenala v reportáži pro literární pořad Zelný rynek. Foto Jan Sucharda

Během besedy malířka mimo jiné upozornila na krajová pojmenování několika květů: „Jakub Deml ponechal některá oslovení v tasovském nářečí. Jednu květinu nazývá protěž. Jde o kociánek dvoudomý, kterému se za mých dětských let říkalo ‚ovečky‘ nebo ‚beránci‘. Původní oslovení květiny znělo: ‚PROTĚŽI, ovečko lesních strání, nemohu se ubránit, abych nepohladil rouno tvé.‘ Pak básník oslovení změnil: ‚PROTĚŽI, jenom ten, komu se život už nevrátí, zastaví se v průseku lesním na drnových stupních, tak tak ještě znatelných, kudy sestupovaly ovce k napajedlu.‘

Také černým kořenem Deml nemyslí zeleninu černý kořen, ale kostival lékařský. Jeho kořen je opravdu černý. Je to poměrně mohutná rostlina, jeho fialové květy rádi navštěvují čmeláci a kořen léčí poranění. ‚ČERNÝ KOŘENE, není možno, aby ses tady tak roztahoval, přece pamatuji, že jsi tu hostem, babičky také nejsou samojediné na světě.‘ Otáčka je svlačec rolní – popínavá rostlina, vyskytuje se na náspech, pastvinách, mezích a býval hojný na polích, hlavně v bramborách. Charpa – chrpa. Slzičky Panny Marie – hvozdík kropenatý.

Při uvedení knihy promluvili (zprava) tasovská starostka Iveta Zezulová, badatelka Daniela Iwashita, vydavatel Pavel Kryštof Novák, malířka Lidmila Anna Dohnalová, kněz a spisovatel Marek Orko Vácha. Foto Jan Sucharda

Říkalo se, že se jeho květy nemají trhat. Mezi houbami Deml oslovuje osík – křemenáče osikového. Jeho plodnice se nacházejí pod osikami. Rezek je ryzec pravý a syrůvka – ryzec syrovinka.“

Celou mši svatou i besedu v tasovské sokolovně snímal filmař Libor Smejkal, autor filmové trilogie o umělcích našeho kraje: filmu *Úděl a bolest* o Jakubu Demlovi, dokumentů *Zrození knihy* o spisovateli a knihaři Stanislavu Vodičkovi a *Pan učitel Josef Pěňčík*, který je poctou jinošovskému vlastivědnému badateli, pedagogovi a spisovateli, který několik knih zasvětil i Jakubu Demlovi a Otokaru Březinovi.

Dne 20. srpna jsme zažili výjimečnou duchovní událost, která připomněla jak Demlovu tvorbu, tak jeho rodný Tasov. I pětasedesát let od básnickovy smrti jeho dílo lidi přitahuje, provokuje a vábí a inspiruje další generace literátů. Jako by k nám poselství jeho poezie přicházelo znova a znova. Vynořuje se i z jeho dopisů a rukopisů, které se tak stávají jakýmsi depešemi z dávné historie do nezapomnění.

František Dvořáček,
člen výboru SOB

Ludmila Klukanová. Foto Paměť národa – Příběhy našich sousedů

Jubileum Ludmily Klukanové

Dne 5. října 1936 se v Lipníku u Třebíče narodila Ludmila Klukanová, básnířka a prozaička silně spjatá s krajinou, historií i básníky Česko-moravské vysočiny a jedna ze zakládajících členek Společnosti Otokara Březiny. Jednou napsala: „Můj vlastní zájem o Otokara Březinu je jen nekončící poutí za jeho nebetyčnou velehornou poezií, k jeho hluboké moudrosti. Budu šťastna, když mi občas z jeho tisíce sluncí posvítí jedno – na cestu.“ K tomuto přání se připojujeme a paní Klukanové rovněž přejeme co nejvíce radosti a sil do dalších let.

Výbor SOB

Setkání v Bílkově vile aneb Co se chystá

V květnu 2026 proběhlo v Bílkově vile v Praze z podnětu paní Lucie Haškovcové, vedoucí edukačního oddělení a knihovny Galerie hlavního města Prahy (GHMP), setkání členů Společnosti Františka Bílka (SFB). Přítomen byl i člen SFB a místopředseda Společnosti Otokara Březiny (SOB) pan Jiří Höfer.

Paní Haškovcová přítomné seznámila s plány edukačních projektů hlavně na školách. Také nabídla prostory Bílkovy vily pro SFB a SOB k pořádání komponovaných pořadů, přednášek, hudebních produkcí, které nějak souvisejí s Františkem Bílkem i s Otokarem Březinou.

Na další schůzce v Bílkově vile 3. července 2026 jsem se s paní Haškovcovou a s její kolegyní sešel já a pan Roman Rogner (oba SOB). Byla potvrzena nabídka pořadů, které by se mohly uskutečnit právě v Bílkově vile.

O tomto tématu jsem o dva týdny později jednal s novým předsedou SFB panem Tomášem Novákem. Nabídl pořad pana Františka Kožíška s pracovním názvem *František Bílek a Praha* a pořad Martina Jindry, který napsal a vloni vydal knihu *Troje dveře do chrámu v nás. Symbolista František Bílek a jeho rodina v osidlech 20. století* (o knize více v *Bulletinu* 87). Jeho přednáška by pojednávala o vztahu Františka Bílka a Otokara Březiny. Třetím pořadem by mohl být recitál mnou zhudebněných básní Otokara Březiny proložený výňatky z dopisů a jiných textů Otokara Březiny a Františka Bílka s názvem *Apoteóza klasů*. Na motivy této Březinovy básně Bílek navrhl podobu své pražské vily. Všechny tři pořady chceme uskutečnit na jaře 2027. Tolik z jednání s panem Tomášem Novákem.

Bílkova vila v Praze. Foto GHMP

Paní Haškovcová rovněž nabídla prostory Domu U kamenného zvonu pro odpolední setkání s programem pro členy a sympatizanty SOB, SFB, Společnosti Anny Pammrové, příznivce osobnosti a díla Jakuba Demla a další. Setkání by proběhlo na jaře 2027. Předsedové zmíněných společností o této možnosti vědí a rádi se budou podílet na formální i neformální části programu jarního setkání. Program budeme vytvářet společně.

Na výše zmíněné pořady, přednášky i recitál je zatím nutno pohlížet jako na návrhy. Dne 8. října 2026 proběhne v Bílkově vile ještě jedna organizační schůzka všech aktérů a bude dohodnuta finální podoba případných aktivit a setkání.

Děkuji paní Lucii Haškovcové za její velkou vstřícnost, nápady, podporu, komunikaci a těším se, že se zmíněné záměry uskuteční k radosti všech zúčastněných.

Petr Kopejska, předseda SOB

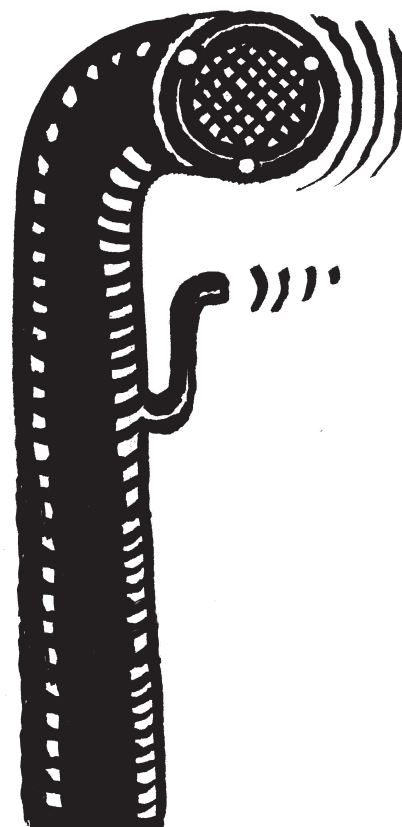
Poeziomat v Jaroměřicích bude!

Aha, poeziomat! Ale co to bude? Vypadá jako periskop ponorky zasazený do země, vlastně černá roura vybavená klikou a seznamem. Klikou několikrát zatočíte a vyrobíte si trochu energie, ze seznamu si vyberete báseň, píseň či povídku a po stisknutí knoflíku si můžete poslechnout vybrané dílo.

Poeziomaty vymyslel pan Ondřej Kobza a jsou instalovány v České republice i v zahraničí, aby kulturně oživovaly venkovní prostor.

Kraj Vysočina dotačně podpořil zřízení poeziomatů v devíti městech kraje s tím, že vybraná města se na projektu podílejí částkou 150 000 Kč. Jaroměřice nad Rokytnou v původním výběru nebyly. Až když jedno město z projektu odstoupilo, byla dodatečně oslovena Společnost Otokara Březiny s otázkou, zda bychom o zřízení poeziomatu neměli zájem s ohledem na básnický odkaz Otokara Březiny. Ten návrh nás nadchl, ale museli jsme jednat rychle, nastoupili jsme do již rozjetého vlaku.

Velice si ceníme podpory pana starosty Jaroslava Soukupa, který naše nadšení sdílel. Návrh okamžitě předložil k projednání v radě města, která souhlasila a zároveň vybrala místo instalace v parčíku mezi Základní školou Otokara Březiny a domem rodiny Höferů. Toto místo je nejen symbolické, ale zároveň splňuje podmínku přístupnosti 24 hodin a je poměrně klidné pro poslech. Prostor je monitorován městskými kamerami, což je velká výhoda. Ano, zázraky se dějí, do týdne jsme mohli panu Kobzovi oznámit, že město Jaroměřice nad Rokytnou je připraveno podepsat smlouvu o instalaci poeziomatu.

Na seznamu bude dvacet záznamů, jednotlivé položky nyní vybíráme ve spolupráci s Městským kulturním střediskem. Poeziomat má posluchačům představit místní kulturu z minulosti i současnosti. Samozřejmě, že hlavní zájem máme na uveřejnění básní Otokara Březiny. V nabídce by se měla objevit i historická nahrávka přednesu pana Radovana Lukavského z roku 1994. To je jedna z dvaceti položek, ostatní budou pro vás překvapením, až do Jaroměřic nad Rokytnou zavítáte.

Naším přáním je, aby se u nás poeziomat poprvé rozezněl 12. září 2026 u příležitosti tradičního výročního setkání členů a příznivců Společnosti Otokara Březiny.

Lenka Štraubová,
hospodárka a členka výboru SOB

Chystá se třetí ročník soutěže Jak znáš Otokara Březinu

Soutěž mezi žáky Základní školy Otokara Březiny Jaroměřice nad Rokytnou a Základní školy Otokara Březiny Počátky proběhne v úterý 29. září 2026 v místním kinosále v Počátkách. Soutěžit budou šestičlenná družstva.

Druhý ročník soutěže, který se konal před dvěma lety v Jaroměřicích, vyhrálo družstvo z Jaroměřice. Porota byla tehdy složená z ředitelů obou škol a ze starostů obou obcí. Čtveřici doplňoval jeden člen výboru Společnosti Otokara Březiny.

Petr Kopejska, předseda SOB

Vernisáž výstavy Romana Bednáře a Jana Chlubny. Foto Roman Bednář

Fotografie Romana Bednáře a kresby Jana Chlubny v Muzeu Otokara Březiny

V sobotu 25. července 2026 proběhla v Muzeu Otokara Březiny vernisáž nové výstavy představující pestrý výběr děl dvou jaroměřických autorů. Návštěvníci na ní mohou zhlédnout fotografie Romana Bednáře a kresby Jana Chlubny. Slavnostní zahájení proběhlo v příjemné a přátelské atmosféře. Úvodního slova se ujal Jan Chlubna, který návštěvníky seznámil s tvorbou obou vystavujících autorů.

Po slavnostním přípitku následovala neformální část vernisáže, během níž si návštěvníci mohli v klidu prohlédnout vystavená díla, pohovořit s oběma autory a využít připravené občerstvení.

Děkujeme oběma autorům za spolupráci a všem návštěvníkům, kteří svou účastí přispěli k příjemné atmosféře vernisáže. Výstava bude přístupná až do 31. října 2026 a věříme, že si k ní během této doby najde cestu mnoho dalších zájemců. Vystavená díla je navíc možné po předchozí rezervaci zakoupit.

Veronika Zlatušková,
členka výboru SOB

Výstavu lze zhlédnout v Muzeu Otokara Březiny během září a října od úterý do neděle v 9–11 a 14–16 hodin.

Z vernisáže výstavy. Foto Roman Bednář

Poděkování našim dárcům

Je mi velikým potěšením, že v tomto čísle *Bulletinu* opět mohu děkovat.

Letos se nám nepodařilo získat grant od Nadace ČEZ na finanční podporu průvodcovské služby v Muzeu Otokara Březiny. Začali jsme bít na poplach, abychom mohli rozjet provoz muzea bez omezení. Vyhlásili jsme sbírku na platformě Darujme.cz, kterou zaštiťuje Nadace Via, oslovili jsme naše členy a příznivce na webových stránkách, rozesílali jsme žádost o finanční podporu v našich newsletterech. Ano, hodně jsme se snažili a naše snaha nevyšla naprázdno.

Sečteno ke konci měsíce července, darovali jste nám 47 300 Kč, krásný výsledek.

Celkový seznam všech dárců uveřejníme zároveň s finanční uzávěrkou roku 2026, nyní si dovolím zmínit několik nejštedřejších:

Dřevozpracující výrobní družstvo Jaroměřice, pan Karel Trojan, pan Vladislav Motýl, Město Počátky, pan Jiří Poláček, paní Hana Jandová, Hotel Opera, manželé Pavel a Mirka Prokopovi, pan Jiří Dan, pan Karel Höfer, paní Xenie Preiningerová, paní Blanka Proksová, paní Jiřina Bílková. Vřelé díky vám i všem milým dárcům.

Velké díky patří i Městu Jaroměřice nad Rokytnou v čele s panem starostou Jaroslavem Soukupem za každoroční významnou finanční podporu na provoz budovy muzea a činnost Společnosti Otokara Březiny.

Díky všem našim podporovatelům žije muzeum naplno. Průvodkyně se střídají ve službě šestkrát týdně, připravují a organizují akce, pravidelně udržují prostory muzea a zahradu Symbolů, starají se o studijní knihovnu. Přijďte se podívat, těšíme se na vás.

Za kolektiv průvodkyň muzea
Lenka Štraubová

■ OZNÁMENÍ / POZVÁNKY

Společnost Otokara Březiny ve spolupráci s Městem Jaroměřice nad Rokytnou vás srdečně zvou na

ZÁŘIJOVÉ SETKÁNÍ SOB

v sobotu 12. září 2026 v Muzeu Otokara Březiny
v Jaroměřicích nad Rokytnou.

Program

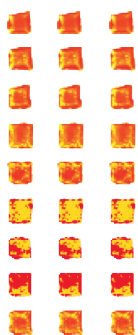
10.15 – pietní akt u hrobu Otokara Březiny, promluva Petr Kopejska, předseda SOB (místní hřbitov)

10.45–11.30 – povídání o novém vydání knihy Jakuba Demla *Moji přátelé* s nakladatelem Pavlem Kryštofem Novákem (Muzeum Otokara Březiny)

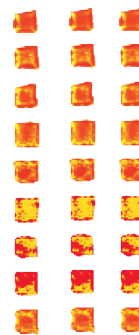
11.30–14.00 – společné přátelské posezení (Muzeum Otokara Březiny)

14.00–15.00 – *Přátelství Otokara Březiny a Františka Bílka v korespondenci* – pořad Petra Bendy (Muzeum Otokara Březiny)

Během dne si lze prohlédnout výstavu fotografií Romana Bednáře a kreseb Jana Chlubny.

Otokar Březina věčností znějící

Úterý 15. září 2026 od 17.30 hodin
v prostoru nad restaurací Ánanda
Frýdlantská 210/12 460 01 Liberec

Zazní básně Otokara Březiny (Moje matka, Modlitba za nepřátele, Místa harmonie a smíření, Čisté jitro, Mé dědictví položils... a další) ve zhudebnění Petra Kopejsky s průvodním slovem o básníkově životě a díle

Kytara a zpěv: Petr Kopejska

Vzájemné duchovní, lidské a umělecké prolínání Františka Bílka a Otokara Březiny

Pořad se uskuteční v rámci Bílkova týdne
ve středu 15. října 2026 od 17.00 hodin
v Chýnově, místo bude upřesněno

Zazní zhudebněné básně Otokara Březiny (Moje matka, Modlitba za nepřátele, Čisté jitro, Magické půlnoci, Když nebe vaše okna ozáří..., Kde jsem už slyšel...?, Až sedneš za můj stůl..., Tisíce srdcí pělo v srdci tvém a další) s kytarovým doprovodem Petra Kopejsky.

Zhudebněné básně budou prokládány četbou tematických textů: dopisů, úvodem k *Otčenáši* a komentářů převážně z pera historičky umění a kurátorky Marcely Mrázové či z knihy D. Ž. Bora *Dítě andělů*.

Kontakt: kopejska@gmail.com

Básně jsou k poslechu na: www.otokarbrezina.cz

B

Bulletin vydává výbor SOB v Jaroměřicích nad
Rokytnou, Březinova 46, 675 51, IČO 44065841.

Kontakt: kopejska@gmail.com,
studijniknihovna@otokarbrezina.cz

Číslo účtu SOB 226798166/0300

www.otokarbrezina.cz

Toto číslo sestavil výbor SOB

Příspěvky Petr Kopejska, Jiří Poláček, František
Dvořáček, Lenka Štraubová, Helena Stejskalová,
Veronika Zlatušková a výbor SOB

Redakce a korektury Dobrá čeština

Grafický návrh a úprava Magdalena Martinovská

Tisk Helena Stejskalová a Helena Hortová